

ŽIVOT S PSYCHOLÓGIU (K 60 rokom Damiána Kováča)

„Ak sme aspoň trochu prispeli k humanizácii vedy, vložili sme svoj podiel do služieb spoločnosti a civilizácie.“

(L. v. Bertalanffy)

Tretieho augusta tohto roku sa dožil člen korešpondent ČSAV a SAV Damián Kováč svojich 60 rokov.

V šesťdesiatich rokoch má človek veľkú časť života – a posudzované vonkajšími kritériami najproduktívnejšiu časť – za sebou. Je to teda dôvod jubilovať, radosť sa, oslavovať? Odpoveď na takto postavenú otázku by asi nepodal ani obsiahly filozofický traktát. Skúsenosť však učí, že človek, ktorý nežije preto, aby žil, ale ktorý svoju existenciu chápe ako príležitosť utvoriť a do prúdu plynutia sveta vložiť svoj podiel, nachádza zdroj satisfakcie a radosti nielen v zážitku plnosti prítomného života, ale – pri všetkej nostalgii z uplyvajúcich dní – aj vo vedomí uskutočneného, odovzdaného diela.

Damián Kováč sa má z čoho radosť a prečo jubilovať. A my, ktorí sme tu súčasne s ním a blízko neho, máme prečo zaznamenať toto jeho jubileum a prejaviť úctu jeho príspevku do ľudského rozvoja, ale aj svoje prináležanie k cestám, na ktorých on hľadal a nachádzal zmysel svojich rokov.

Tento „medailón“ je nadpísaný názvom: Život s psychológiou. Iste každý žijeme časť života vo svojom povolani alebo s ním. Zdá sa mi však, že pre jubilanta, hoci žije všetkým, čo robí život plným, bola psychológia od začiatkov jeho dráhy v povolani podstatne viac než mnohým iným: je preňho „živlom“, v ktorom sa pohybuje, z ktorého takmer nevychádza, ktorý so sebou vnáša všade, kde a v čom žije. Rozvinutie psychologie ako vedy, jej chápanie a zaradenie v kostre ľudského poznávania, jej uplatnenie v živote spoločnosti, pozdvihnutie jej vý-

znamu v spoločenskom vedomí, vytváranie podmienok na jej rozvoj – s tým všetkým je jubilant spojený tak, že to pri stretnutí s ním takmer nemožno necítiť. že to z neho „vyžaruje“ aj pri obyčajnom stretnutí v spoločnosti, kde sa rozprávajú skôr žarty, než rozoberajú otázky psychologie. Toto jeho „naplnenie psychologie“ je nákazlivé – podnecuje a prebúdza sily i chuť iných pracovať a angažovať sa na rozvoji odvetvia poznania, ktoré – ako sú s jubilantom presvedčení – môže k zlepšovaniu sveta a človeka prispieť oveľa viac, než sa mu to často chce priznať.

Damián Kováč sa narodil 3. 8. 1929 v rodine učiteľa v Nižnom Slavkove. Strednú školu absolvoval na gymnáziu v Prešove, vysokú školu štúdiom psychologie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave r. 1952.

Na cestu vývoja psychologie vošiel v čase jej obrovského dynamizmu vo svete a veľmi skromných podmienok na jej rozvoj u nás. Doba a miesto, v ktorých do diania v psychológii vstúpil, a jeho postoj k povinnosti človeka v živote niečo urobiť, orientovali ho od samého začiatku k úsiliu osvojiť si všetko dôležité, čo sa v psychológii vedelo i robilo a – najmä neskôr – zachovať a v najväčšej miere rozvinúť u nás to, čoho základy boli položené. Schopnosti, osobná zameranosť i pracovné ambície ho viedli k využitiu možnosti vzniknúť sústredeným štúdiom hlbšie do odboru svojej profesie; už roku 1953 začal ako ašpirant v psychologickom oddelení Filozofického ústavu SAV (neskoršom Psychologickom laboratóriu) svoju prípravu na budúcu dráhu vedca. Zhodou okolností bol ako relatívne veľmi

mladý (30 ročný) postavený na čelo tohto pracoviska a nikdy ho nezamenil za iné. Pod jeho vedením sa zo základu Psychologického laboratória rozrástol a rozvinul dnešný Ústav experimentálnej psychológie SAV, ktorý od jeho začiatku (r. 1960) stále vedie. Hoci presvedčený o význame slobody v tvorivej vedeckej práci, umožňuje ju všetkým pracovníkom ústavu, dal ústavu svoj smer, vložil doň svoju koncepciu obsahu i spôsobov bádania. Ústav, s jeho primárnou zameranosťou na sledovanie poznávacích procesov v osobnostnom kontexte, je dnes pracoviskom medzinárodne známym a uznávaným. Popri výsledkoch výskumnej práce prispievajú k tomu v značnej miere najmä dve formy medzinárodnej spolupráce, ktoré vznikli z iniciatívy jubilanta, a ktoré dnes pod jeho vedením rozvíjajú všetci pracovníci ústavu: medzinárodný časopis *Studia psychologica*, ktorý jubilant r. 1965 založil a dodnes ho ako hlavný redaktor vedie, a *Stretnutia psychológov podunajských krajín*, ktoré sa, takisto z iniciatívy jubilanta, organizujú od r. 1967 pravidelne vždy v inej zo zúčastňujúcich sa krajín. Z rozvinutia tejto spolupráce profitujú nielen pracovníci Ústavu experimentálnej psychológie SAV, ale, pochopiteľne, aj iné naše psychologické pracoviská, ktorým sa na týchto platformách umožňuje predkladať výsledky svojej práce i udržiavať živé pracovné kontakty so zahraničnými kolegami.

Možno že skôr než túto koncepčnú a organizátorskú prácu jubilanta, bolo treba spomenúť jeho vlastnú vedecko-výskumnú prácu v užšom zmysle slova – prácu na skúmaní striktnejšie vymedzených vedeckých problémov – a jej výsledky zhrnuté predovšetkým v publikáciách. Takto je to totiž u nás zvykom. Vedeckovýskumná práca jubilanta sa však rozvíjala v takmer neoddeliteľnej komplementarite s koncepčnou prácou na budovaní pracoviska. Mladý človek postavený na čelo tiež mladého pracoviska musel nechať ustúpiť záujem o hlbšie objasnenie užšie vymedze-

ných konkrétnych problémov. Preto jeho prvotnú orientáciu najmä na senzomotorický vývin (kandidátska dizertačná práca obhájená r. 1959) a vývin detskej reči vystriedalo sústredené skúmanie problémov, na ktoré sa orientovala v podstate práca celého pracoviska – poznávacích procesov – a práca na objasňovaní teoretických princípov a východísk psychologického výskumu a zovšeobecňovaní jeho zistení. Systematické skúmanie tu vyústilo do originálnej koncepcie interfunkčného chápania vnímania, za čo získal r. 1969 hodnosť doktora psychologických vied. „Rukolapným“ (hoci nie jediným, a možno ani nie najdôležitejším) výsledkom jeho mnohých výskumných prác sú stovky (uvádza sa 370!) pôvodných vedeckých prác publikovaných doma i v zahraničí a šesť knižných publikácií. Z nich najmä rozsahom neveľká knižka *K integrácii v psychológii a Teória všeobecnej psychológie* – systematické zhrnutie jeho doterajšej myšlienkovvej a experimentálnej práce – zostanú aj pre budúcnosť nielen prameňom informácií o vývine myslenia v psychológii v istej historickej etape, ale, originalitou pohľadu autora na psychické a argumentáciou tohoto pohľadu, nevyhnutne trvalou výzvou i zdrojom ďalšieho bádania.

Rozvinutie Ústavu experimentálnej psychológie na jeho dnešnú úroveň a výsledky vlastnej výskumnej práce nie sú iste málo na to, aby sme už v nich mohli zhliaďnuť význam práce jubilanta pre vývin poznania v psychológii a rozvoj našej psychológie osobitne. Táto práca však nie je jediná, ba možno ani nie najdôležitejšia a ani nie záslušnejšia, než sú jeho súčasné snahy a práca na koncepcii a „presadzovaní“ programu komplexného výskumu človeka. Závery z vlastnej experimentálnej i teoretickej práce a nahliadnutie stále väčšej naliehavosti lepšie poznať človeka ho doviedli k rozhodnutiu „prekročiť hranice“ vlastného vedného odboru a byť iniciátorom a integrátorom rozvinutia úsilia skúmať človeka komplexne, osvetliť

problémy jeho existencie, fungovania a vývoja z integrovaného pohľadu rôznych vied skúmajúcich jeho jednotlivé aspekty. „Založenie“ tohoto programu výskumu, ktorého nesmiernu dôležitosť dnes si ešte všetci neuvedomujú, zostane u nás – nielen vo vývine psychológie – udalosťou nerozdeliteľne spojenou s menom Damiána Kováča.

Aj keď nechcem, ani nemôžem vymenovať všetko, čo by sa v súvislosti s jeho jubileom spomenúť malo, nemôžem sa aspoň nezmieniť o jeho práci na organizovaní odborného života psychológov, predovšetkým o jeho snahe upevniť vedomie profesijnej spolupatričnosti a spoločnej zodpovednosti za osudy psychológie v našej vlasti pri jeho dlhoročnom pôsobení (1978–1983) vo funkcii predsedu Slovenskej psychologickéj spoločnosti a Česko-slovenskej psychologickéj spoločnosti. Spôsob, ktorým uskutočňoval túto svoju funkciu, znamenal aj nový pohľad na úlohy, ale aj možnosti našej profesijnej spoločnosti, na jej význam a funkciu.

Roku 1980 bol jubilant zvolený za člena korešpondenta SAV, roku 1984 za člena korešpondenta ČSAV. Vo funkčnom období 1983–1987 bol členom Predsedníctva SAV, v súčasnosti pôsobí vo funk-

cii predsedu Vedeckého kolégia SAV pre psychológiu a pedagogiku a zástupcu podpredsedu SAV.

Aj keď to, v čom sa človek realizuje, je výrazom toho, čím je, nemožno ho v jeho vonkajšom diele postihnúť celého. Základným dielom života každého jednotlivca je on sám – to, čo zo seba urobil a robí. Týmto predovšetkým pôsobí i bude pôsobiť na svete, do ktorého ho pred 60 rokmi privolali, aj Damián Kováč. O tejto stránke životného diela jednotlivca sa nezvykneme vyjadrovať. Pri vstupe doň, pokiaľ je vôbec možný, by sme sa cítili votrelcami a snaha vyniesť z neho nešikovne niečo na povrch by bola profanáciou, nie ocenením jeho hodnoty. Nemôžem však, napriek tomu, neukončiť týchto pár stránok o jubilantovi konštatovaním vyplývajúcim z môjho (ale nielen môjho) poznania a silného presvedčenia, že Damián je nielen náš popredný významný vedec – psychológ, ale je to ešte predtým dobrý človek. Môže sa človek na svojej ceste životom snažiť o viac?

Želám mu, predpokladám, že za všetkých v našej psychologickéj obci, veľa zdravia, síl a radosti z ďalšej práce a života.

Veronika Kováliková

Psychológia a patopsychológia dieťaťa

Číslo 5/1989

Vydal Výskumný ústav pedagogický a psychologický v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve v Bratislave. Redakcia časopisu Legionárska 4, 811 07 Bratislava, č. tel. 690-39. Vedúci redaktor PhDr. Karol Adamovič, CSc. Redaktorka Elena Brtánová. Časopis vychádza 6 rás ročne. Ročné predplatné 60,- Kčs, jednotlivé čísla 10,- Kčs. Tlačia Nitrianske tlačiarne, z. p., Nitra. Rozširuje Poštová novinová služba. Informácie o predplatnom podáva a objednávky vybavuje PNS – Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6, 811 06 Bratislava. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Rukopis čísla 5/1989 bol zadaný do tlače 18. júla 1989.